

ZAMONAVIY YONDASHUVLAR ASOSIDA BO‘LAJAK JISMONIY MADANIYAT O‘QITUVCHILARNING VATANPARVARLIK KOMPETENTLIGINI TAKOMILLASHTIRISH

Zayniddinov T.B.

Nizomiy nomidagi TDPU, professor.v.b.

*TVChDPI Jismoniy tarbiya va sport kafedrasini mudiri
dotsent A.Abdulaxatov taqrizi asosida*

Tayanch so‘zlar: vatanparvarlik ongi, vatanparvarlik dunyoqarashi, ma’naviy-axloqiy, fuqarolik-vatanparvarlik, harbiy-vatanparvarlik, sport va vatanparvarlik, pedagogika, bo‘lajak o‘qituvchilar, tarbiyaviy faoliyat, ta’lim, tarbiya, kompetensiya, modernizatsiya.

Ключевые слова: патриотическое сознание, патриотическое мировоззрение, нравственно-нравственный, гражданско-патриотический, военно-патриотический, спортивно-патриотический, педагогика, будущие учителя, воспитательная деятельность, образование, воспитание, компетентность, модернизация.

Key words: patriotic consciousness, Patriotic Outlook, moral, civil-Patriotic, military-Patriotic, sports-Patriotic, pedagogy, future teachers, educational activities, education, upbringing, competence, modernization.

Kirish. Davlat taraqqiyoti va jamiyat ravnaqi ko‘p jihatdan uning intellektual potentsiyali bilan belgilanadi. Chunki ilmiy potentsiyali yuqori darajada rivojlangan mamlakat barcha sohalarida doimo ilg‘or bo‘ladi. Shuning uchun mamlakatimizda ta’lim tizimini tubdan isloh qilish davlat ahamiyatiga molik bo‘lgan ustuvor vazifa sifatida yondashilib, katta e’tibor qaratilyapti. Yuqori malakali mutaxassis kadrlarni tayyorlashga erishish uchun ta’lim jarayonini tashkil qilish va boshqarishning o‘ziga xos talablari mavjud. Birinchidan, o‘quvchi talabalarning kasbiy bilimlarini o‘zlashtirish darajasi davlat ta’lim standartlari talablariga mosligini ta’minlash bilan bog‘liq. Ikkinchidan, o‘quvchi tala-balarning mustaqil ijodiy faolligini davlat ta’lim standartlarida belgilangan bilim, ko‘nikma va mala-kalar doirasini to‘liq qamrab olishga

erishish. Jamiyatning bu tarzda jadal rivojlanishi, yuqori malakali kadrlarga bo‘lgan ehtiyoji o‘qituvchidan intellektual qobiliyatlarini namoyon qilgan holda, ijtimoiy talablarni qondirishni taqozo etmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 5 oktabrd-agi “Raqamli O‘zbekiston-2030” strategeyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6079 sonli Farmoniga asosan mamlakatimizda raqamli iqtisodiyotni faol rivojlantirish, barcha tarmoqlar va sohalarda, eng avvalo, davlat boshqaruvi, ta’lim, sog‘liqni saqlash va qishloq xo‘jaligida zamonaviy kommunikatsion texnologiyalarini keng joriy etish bo‘yicha kom-pleks chora- tadbirlar amalga oshirilmoqda. Respublikada raqamli industriyani jadal rivojlantirish, milliy iqtisodiyot tarmoqlarining raqobatbardoshligini oshirish, shuningdek, 2017- 2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Xarakatlar strate-giyasini “Ilm, ma’rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili”da amalga oshirishga oid davlat dasturida belgilangan vazifalar ijrosini ta’minlash maqsadida: Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vaziligi, Maktabgacha ta’lim vazirligi, Xalq ta’limi vazirligi va sog‘liqni saqlash vazirligi bilan birgalikda 2020 yil yakuniga qadar 13 ta namunaviy tumanlarda IT infratuzil-masini yaratishni, kompyuter uskunalari bilan jihozlanishni nazarda tutgan holda maktabgacha va umumta’lim maktablari hamda sog‘liqni saqlash muassasalaini raqamlashtirishni yakunlash bo‘yicha choralar ko‘rish, shuningdek, axborot tizimlarini joriy etish va mas’ul xodimlarni o‘qitishni tashkil etsin, deb ta’kidlanadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mavzuninig dolzarbligi. Bo‘ljak jismoniy madaniyat o‘qituvchilarining o‘z mutaxassislik fanini o‘qitishda metodik tayyorgarligini takomillashtirishda ta’lim jarayonini maqsadga muvofiq tarzda tashkil etishda, bu jarayonning maqsadi, vazifalarini yaxshi tushunishlarida, innovatsion ta’lim, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini va raqamli texnologiyalarni har tomonlama chuqur o‘zlashtirishlari zarur bo‘ladi. Zamonaviy axborot jamiyatida media ta’lim, ta’lim jarayonida mediadan foydalanish, zamonaviy o‘qituvchining ommaviy axborot vositalari bilan ishlash ko‘nikmasini shakllanishda, ommaviy.

Axborot vositalari yordamida ta’lim mohiyatini, ochib berish, pedagogik salohiyatining oshishi va turli ommaviy axborot vositalaridan foydalanish shartlarini tushunishiga, ta’lim jarayonida (axborot texnologiyalari, Internet, ijtimoiy tarmoqlar, ekran san’ati, televizor, reklama, interaktiv o‘yinlar, kompyuter animatsiyasi va boshqalar), pedagogik modellar va ulardan foydalanishga tayyorligini shakllantirish vositasi sifatida qaraladi. Shuning

uchun bo'lajak tabiiy fanlar o'qituvchilarining axborot texnologiyalari bilan ishlash ko'nikmasini rivojlantirish orqali ularning mediakompetentligini rivojlantirish masalasi ilm oldida turgan dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Bunda zamonaviy ilmiy texnikaviy taraqqiyot talablariga mos holda, bo'lajak tabiiy fanlar o'qituvchilarining media borasidagi bilimlarini takomillashtirish orqali mediakompetentligini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish pedagogik yo'nalishdagi tadqiqotlar ichida muhim ahamiyatga ega.

Bo'lajak jismoniy madaniyat o'qituvchilarining o'z mutaxassislik fanini o'qitishda metodik tayyorgarligini takomillashtirishda ta'lim jarayonini maqsadga muvofiq tarzda tashkil etishda, bu jarayonning maqsadi, vazifalarini yaxshi tushunishlarida, innovatsion ta'lim, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini va raqamli texnologiyalarni har tomonlama chuqur o'zlashtirishlari zarur bo'ladi. Zamonaviy axborot jamiyatida media ta'lim, ta'lim jarayonida mediadan foydalanish, zamonaviy o'qituvchining ommaviy axborot vositalari bilan ishlash ko'nikmasini shakllantirishda, ommaviy axborot vositalari yordamida ta'lim mohiyatini, ochib berish, pedagogik salohiyatining oshishi va turli ommaviy axborot vositalaridan foydalanish shartlarini tushunishiga, ta'lim jarayonida (axborot texnologiyalari, Internet, ijtimoiy tarmoqlar, ekran san'ati, televizor, reklama, interaktiv o'yinlar, kompyuter animatsiyasi va boshqalar), pedagogik modellar va ulardan foydalanishga tayyorligini shakllantirish vositasi sifatida qaraladi.

Tahlil va natijalar. Mustaqil davlatlar hamdo'stligi mamlakatlari olimlaridan A.V. Sharikov, T.I. Myasnikova, A.V. Fedorov, A.A. Milyutina, E.Yu. Nikitina⁶, G.B. Onkovich, O.A. Imanova, M.S. Shablin, B.A. Iskakov, N.V. Zmanovskaya, D.A. Mezentseva va boshqalar mediata'limni tashkil etish bo'yicha salmoqli izlanishlar olib borishgan. Zamonaviy ta'lim o tezkor va shiddat bilan rivojlanib borayotgan bir davrda talabalarning nafaqat bilim, balki media bo'yicha ko'nikma va malakalarni egallash darajasiga bog'liq. Shu bois pedagogika oliy ta'lim muassalari talabalarining mediakompetentligini rivojlantirish muammosi bo'yicha qator ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilgan. Jumladan, O'zbekiston Respublikasida mediata'lim muammolari S. Beknazarova, Ya. Mamatova va S. Sulaymanovalar boshqa bir qancha olimlar tomonidan o'rganilib, ilmiymetodik asoslari ishlab chiqilgan. S.S. Babadjonov, pedagogika oliy ta'lim muassasalarida «informatika va axborot texnologiyalari» fanini o'qitish jarayonida talabalarning mediakompetentligini rivojlantirish texnologiyasi pedagogik muammo sifatida o'rganilgan. O'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi hamda kompetentligi muammosi R.G. Isyanov, N.A. Muslimov, A.X. Maxmudov⁶ va boshqa bir qancha olimlar tomonidan

o'rganilgan. Ta'limda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish muammolari N.I. Taylaqov, U.Yu. Yuldashev, M.E. Mamarajabov va S.K. Tursunov va boshqa bir qancha olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Ammo pedagogika oliy ta'lim muassasalarida «Ta'limda va axborot texnologiyalari» fanini o'qitish jarayonida bo'lajak tabiiy fanlar o'qituvchilarning axborot texnologiyalari bilan ishlash ko'nikmasini rivojlantirish metodikasini yaratishga extiyoj bor.

Xulosa va takliflar. Bo'lajak tabiiy fanlar o'qituvchilarining mediakompetentligini yanada rivojlantirish uchun rivojlangan davlatlar tajribalaridan foydalanib, o'quv rejalariga mediakompetentlik tushunchalarini yoritib beruvchi fanlarni kiritish va metodik qo'llanmalar yaratish hamda tinglovchilarga, o'quvchilarga yetkazish, mediamadaniyat, mediasavodxonlik va mediata'lim sohalarini rivojlantirish davr talabidir. Bo'lajak tabiiy fanlar o'qituvchilarining axborot texnologiyalari bilan ishlash mediako'nikmalarining rivojlantirishi natijasida ta'lim-tarbiya ishlarini yuqori saviyada tashkil qilishi uchun quyidagi takliflarni berishimiz mumkin: – mashg'ulotlarni davlat ta'lim standartlariga muvofiq holda tashkil qilish va olib borishi; – darslarni zamonaviy pedagogik usullar va ko'rgazmali (mediatekstlarning tasvirlari va namoyishi) asosida tashkil qilishi; – ta'limni tarbiya bilan uzviy holda olib borish, o'quvchilarning ma'naviy-ma'rifiy ongini shakllantirishda, amaliy (media materiallarida turli xil amaliy vazifalarni bajarishi), mediata'lim usullarida oqilona foydalanishi lozim.

Adabiyotlar:

1. Atadjanova Sh. Oilada o'spirin-yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda milliy qadriyatlardan foydalanishning pedagogik asoslari: Pedagogika fanlari nomzodi. ... diss. – T., 2001. – 136 b.
2. Балагланов А.Р. Патриотическое воспитание младших школьников средствами изобразительного искусства: Автореф. дис. ... канд.пед.наук. – Кострома, 2000. – 27 с.
3. Бейсембаева А.А. Патриотическое воспитание старшеклассников средствами казахского героического эпоса. Канд.пед.наук.....автореф. –Алматы: 2004. – 23 с.
4. Галиахметов И.Р. Патриотическое воспитания школьников и пути его совершенствования. – Казан, 2001. – С.61-62.
5. Горбова М.А. Воспитания патриотизма у старших классников игровыми формами турско-краеведческой деятельности: Автореф. дис. ... канд.пед.наук. – М., 1999. – 24 с.
6. Ильин И.И. Формирование патриотическое отношений у студентов: Автореф. дис. ... канд. пед.наук. – Тамбов, 2003. – 24 с.
7. Иброхимов А., Султонов Х., Жўраев Н. Ватан туйғуси. – Тошкент, Ўзбекистон, 1996. – 139 б.
8. Каган М.С. Гражданское общество как культурная форма социальной системы // Социально-гуманитарные знания. – М., 2000. - №6. – С.49-50.
9. Калдыбекова А.С. Интернациональное воспитание учащихся в старших классов казахской школе в процессе изучения родной литературы (На меатериале казахских школ Республики Узбекистан): Дисс. ... канд.пед.наук. – Т., 1993. – 136 с.

10. Караковский В.А. Статья человеком. Общечеловеческие ценности – основа целостного учебно-воспитательного процесса. – М., 1993. – 80 с.
11. Каримбеков С. Военно-патриотическое воспитание учащихся старших классов в процессе преподавания литературы (на материале русской литературы): Дисс.канд.пе.наук. – Т., 1991. – 137 с.
12. Кирьякова А.В. Теория ориентации личности в мире ценностей. – Оренбург: Изд-во «Южный Урал», 1996. – 188 с.
13. Клименко И.М. Формирование патриотизма в процессе обучения истории и внеучебной работы: Автореф. дис. ... канд.пед.наук. – Екатеринбург, 1999. – 22 с.
14. Кривых С.В. Педагогические основы патриотического воспитания младших школьников. – Новокузнецк: Изд. ИПК, 2002. – С.8; С.16.
15. Левина Н.А. Типологические особенности развития чувств патриотизма у младших школьников: Автореф. дис. ...канд.псих.наук. – Тамбов, 2004. – 22 с.

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqola bo'lajak o'qituvchilarda fuqarolik va vatanparvarlik kompetensiyasini rivojlantirish mezonlari va ko'rsatkichlaridan "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi" ni joriy etishda tarbiyalanganlikni baholash indikatorlari sifatida foydalanilgan. Natijada bo'lajak pedagoglarni talabalarda Vatanga sadoqat kompetensiyasini shakllantirishga tayyorgarligini tashxis etish imkoniyati oshgan. Tadqiqot doirasida ishlab chiqilgan vatnparvarlik tuyg'usini rivojlantirishning zamonaviy yondashuvlarga asoslangan interfaol shakl, metod va vositalaridan "Tarbiya fanini o'qitish texnologiyasi" qo'llanmasini ishlab chiqishda foydalanilgan. Mazkur takliflar bo'lajak pedagoglarni tarbiyaviy faoliyatga tayyorlash, ularda faol fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirishga imkon yaratgan.

РЕЗЮМЕ

Данная статья была использована в качестве показателя оценки воспитанности при введении «концепции непрерывного духовного образования» из критериев и показателей развития гражданско-патриотической компетентности будущих педагогов. В результате возросла возможность диагностики готовности будущих педагогов к формированию у студентов компенсации лояльности к Родине. Разработанные в рамках исследования интерактивные формы, методы и средства, основанные на компетентностном подходе развития чувства патриотизма, были использованы при разработке учебно-методического пособия «педагогическая наука и технология обучения». Эти предложения позволили подготовить будущих учителей к воспитательной деятельности, развить в них активную гражданскую позицию.

SUMMARY

This article was used as an indicator of the assessment of upbringing when introducing the «concept of continuous spiritual education» from the criteria and indicators of the development of civil and Patriotic competence of future teachers. As a result, the ability to diagnose the readiness of future teachers to form students' loyalty to the Motherland has increased. The interactive forms, methods and tools developed in the framework of the study, based on the competence-based approach of developing a sense of patriotism, were used in the development of the educational manual «pedagogical science and technology of education». These proposals made it possible to prepare future teachers for educational activities, to develop an active civil position in them.